

1

דברים יז שפטים ריב

אונקלוס

יֹמֶת הַמֵּת לֹא יֹמֶת עֲלֵי פִי עַד אֶחָד:
 י יָד הַעֲדִים תִּהְיֶה לְבוּ בְּרֵאשִׁיטָה
 לְהַמִּיתוּ וְיָד כְּלֵהֶם בְּאַחֲרֵנָה
 וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבָּהּ: פֿ הַ כִּי יִפְלֵא
 מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם | לְדָם בֵּין
 דִּין לְדִין וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבֵת

דחוב קטור קא יתקמל על מימר
 סהור קר: ז ירא דסהריא תהי
 בה בקדמיתא למקמלה וירא
 דכל עמא בכתרייתא ותפלי עבד
 דביש מבינה: ה ארי יתכסי מנה
 פתגמא דדינא בין דמא דקמא
 בין דינא דדינא ובין מכתש
 סגורו למכתש סגורו פתגמי

לקט בהיר

רש"י

וכו' "שאלו" נעשין, וזה ודאי נכון לדרכינו אך אין לזכור בו
 כדאמרן: (ח) שאלו אמה יכול להשיגו, אם מחמת חסרון
 ידיעה, אם מחמת ריחוק מקום, או מחמת כיסוי, או
 מחמת איסורו, או שיש מחלוקה בדבר ואיך יודע להבחין,
 וכדומה, כל זה נכנס בלשון יפלא, גם לפעמים ישמש בו
 הכחוש על ענין הבדלה ופרישה לפרוש ולהבדיל דבר מדבר
 גם זאת נכנס בלשון הפלאה, שמחמת מעשיו נפלא ונפרש
 ומתקנה זה מזה, וכן הפלא ופלא או פלאי פלאות ג"כ הכי פירושו שהדבר חוץ לדרך הטבע עד שאין אמה יכול להשיגו
 וענינו ומזהו נעלם ומכוסה ממך, גם אין חילוק בין שבא בל"ף או בה"א או ביו"ד, כגון (שמות ט' ד') והפלה ה' בין
 מקנה ישראל, או (שם ח' י"ח) והפליתי ביום ההוא: (ט) רצונו לומר אין הכחוש אומר שיש כאן ב' דמים וב' נגעים ונריך
 לחלק ביניהם, כי מה שיך לשאול על זה ומה שפק יש כאן ומה נפ"מ אם שניהם נגעים ודמים, אין כאן רק דם אחד ודין
 אחד ונגע אחד ועל זה נולד השאלה אם הוא דם טהור או דם טמא שרק דם מן המקור טמא ואפילו במקור ישנם דמים
 טהורים וכן יש דין זכאי ודין חייב וכן נגע טהור כגון נחשט בטלו, והכחוש בעצמו מפרשו לא שאינם יודעים לחלק במה

זוממין עד שחזמו כולם (מכת ה:): (ח) כי יפלא. כל
 הפלאה לשון הבדלה ופרישה" שהדבר נבדל
 ומכוסה ממך: בין דם לדם. בין דם עמא"ל לדם
 טהור (מכ"ט - י"ט): בין דין לדין. בין דין זכאי
 לדין חייב: ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור
 (מכ"ט): דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר חולקים

אור החיים

ח. כי יפלא וגו' למשפט. הולך לומר למשפט"ה,
 להעיר שלא נאמרו דינים אלו אלא במורה
 שהוא ראוי להורות משפט, וכן אמרו במשנה
 (סנהדרין פ"ו:): תלמיד שאינו ראוי להוראה
 פטור"ה, אלא שראיתי בצרייתא (שם פ"ז).
 שדרשו פטור תלמיד שאינו ראוי להוראה מאומרו
 כי יפלא"ה) צמופלא שבצ"ד, וכצו רש"י וחוספת
 בהנחקין שפירושו מופלא מומחה ולמעוטי תלמיד,
 והרמב"ם פירש צי"ד"ה) שהכוונה הוא עז"ה מי

ברית ה', ולזה נריך שיתרו בו ויודיעוהו מה גדלו
 מעשיו הרעים"ה), גם רמז שאם אמר למתרים
 שהוא נשבע לעבוד עבודה זרה שיודיעוהו שקדמה
 לו ברית על זה ואין שזעוהו חלה לבעל הראשונה
 והרי הוא עובר ברית ה"ה) ויהרג:
 ו. יומת המת. כפל לומר המת"ה), להעיר כי אם
 לא נמלאו לו עדים והתראה בן מוח
 הוא לשמים אלא שבצדדים והתראה יומת צדי אדם
 המת שהיה עומד למיתה צדי שמים:

אור בהיר

ברית גדול מזה עלמו. (לב) והלמ"ד על לעבור נאמר בשביל הכוונה, כלומר כוונתו במעשיו יהיה לעבור ברית, שדוקא אז חייב
 סקילה. (לג) והוא אומרו גרימו פי של ה' אלוקי המזכר, שהוא הראשונה. (לד) וגם אין לו שחר לכאורה, כי את המי נריך
 להניח לא את המת. (לה) הרי פרט כל דבר בין דם וגו' דברי ריבות וגו'. (לו) אם לא יצית לפסקי הסנהדרין. (לז) ולא
 אמר כי ישכח וכדומה. (לח) ר"ל בספר יד החוקה והוא המשנה תורה להרמב"ם בהלכות ממרים פ"ג ה"ה.

שיתרא
 י קא
 זשמע
 א בון
 יבכתא
 י ית
 ארתא
 תנמא
 נה ית
 יגמנון
 י תרין
 תקמל

דס * א
 יצאת
 זתרגס
 (ספרי -
 זו אינו
 ונאמר
 !מעלה
 : שער
 ים או
 רע לך
 ס מה
 עשין"

מתאים
 ס ע"ו,
 יו ואין
 ש יומר
 ז כולם,
 הפסול
 העדות
 לו בכלל
 הזומו
 ! פשוט
 י אתר"

כי יפלא אמר דבר אמשל - אזו באמת דקוה אשמי

אין דורשין פרק שני הגנה

קרבן העדה

מערבי

עין משפט
גד מצוה

אחות נכדו כ' העלמות : על ביה שמו . על מה נכדו יל ביה
שכבולס הקב"ה וזה רוכב בערבות על כולם וביה על הכל שמו : הוא אינו
פונס . בתורה דרוה נגחי לכוזר האף היה קודם : אבל לא ליגע . כן
אל תיגע לומר כמה סהיה קודם : אפיפודין . הדום רגלים סתהה הנכב:
ולא לשכלול . להוק והרהיב ולעשות הוללות : ברביעי ימי מחורות : זהו
תולדות השמים אחר ג' ימים וזה ג' ימים
ולכ"ה אחר בני ימים מבריתא הארץ
וכן אחר כריחה שמים שנכדלו אחר
הארץ וכו' וזהו שפני דמתיכ ימי הרקיע :
אלא כלפס הזה וככסוייה . שפשיין
כלתח : אם כדעת הוא שאמר אלה .
שנכדלו כלתח יפה אנו מהרצין
המקראות ולפעמים שחול מקדים שמים
וכן הלא מלמד וכו' וכלתח הן נכדלו :
הלכה ב מתני' יוסי בן יעוטר
אומר :
לסמוך . כי"ט לפי שכלל כמו הוא
סמוך ומשתמש כבעלי היים . והוא
המחלוקת היתה בין הגשמיים והטית
כ"ד דור אחר דור : ולא מנחם . לעבודת
העקר ופרט מלהיות הכירו על הלל
ולפיכך לא ירע מענינו אם נחלק עם
הלל או לא : ונכנס שמואל . במקומו
ליתום אב כ"ד ונחלק עם הלל :
הראשונים . שהחזירו ראשון בכל וכו'
היו כנאים :

גמ' בראשונה וכו' ופשו אהון ד'
בלין השמים
(6) כי נכדיל
פני כהונה
כי מקו :
(7) כי
נכדיל כי
דעדות כי :
(8) כי מ' סוף
כי מ' סוף
דמי יום :

אחותיו הללו יה : על ביה שלו . דרשי ביה כמו ביה
והוא לשון זעקה העוקים על העוסק הנעשים בה והקב"ה
מומנה על זעקה כלס : צדיק . ליטות שמוסין לקלח שם
שופטין : סריות . סירחון : אינו פונס . בתמיים דודאי פונס כן
הורהאור חין לגלות מה סהיה קודם
היה ע"כ . שפשיין שפשיין העולם : עלייה בנייה
ה' ר' יודן נשיא שאל לר' שמואל בר נחמן
מהו דין דכתיב יסולו לרוכב בערבות ביה שמואל בר נחמן
ועליו לפניו א"ל (6) אין לך כל מקום ומקום
שאינו מכוונה על ביה שלו ומי מטונה על
ביה שבכולם הקדוש ברוך הוא ביה שמו כי
יה שמו א"ל ר' לעזר רבך לא היה דרש כן
אלא *למלך שבנה פלמין במקום ביבים במקום
אשפות במקום סריות כי שהוא בא ואומר הפלמין
הוא במקום ביבין הוא במקום אשפות הוא במקום
סריות הוא אינו פונס כך כי שהוא אומר בתהילה
היה העולם טים במים היו פונס אפרדיסו של מלך
ועלייה בנויה על גבו עליו להציץ אבל לא ליגע
*ב"ש אומר שמים שנכדלו נכדלו אחר כן
וב"ה אומרים הארץ נבראת תחילה ואחר כך
השמים אלו מביאין מעם לדבריהן ואלו מביאין
מעם לדבריהן מה טעמן דב"ש יבראשית ברא
אלהים את השמים ואת הארץ למלך שעשה
כסא משעשאו עשה אפיפודין שלו השמים
כסאי והארץ הדום רגלי מה טעמן דב"ה יביום :
העליונים יאף ידו יסדה ארץ וימיני טפחה שמים א"ר יודה בר פזי ודא מסייעה לבי"ה
לדבריהן שמש ב"ה מסלקין לון מ"ש דב"ש בראשית ברא אלהים את השמים ואת
הארץ שמש ב"ה מסלקין לון והארץ היתה כבר היתה ר' יוחנן בשם הכמאי אם
לברייה שמים קדמו ואם לשכלול הארץ קדמה אם לברייה שמים קדמו
בראשית ברא אלהים וגו' אם לשכלול הארץ קדמה שמים קדמו
ושמים *שמים בראשון כב"ש עשה שלשה ימים ועשו תולדות ראשון ושני ושלישי
ברביעי ימי מאורות ים בשני כב"ש עשה ג' ימים ועשו תולדות שני ושלישי ורביעי
בחמישי ישרצו המים ארץ בשלישי כב"ש עשה ג' ימים ועשו תולדות שני ושלישי ורביעי
וחמישי בששי ותוצא הארץ ארץ בראשון כב"ה עשת שני ימים ועשו תולדות שני
ושני בששי חדשא הארץ שמים בשני כב"ה עשו שני ימים ועשו תולדות שני
ושלישי ברביעי ימי מאורות ים בשלישי כב"ה עשה שנים ימים ועשה תולדות
שלישי ורביעי ישרצו המים ארץ ארץ לא נבראו אלא כהפס הזה
אבות העולם על ביריית העולם שאני אומר שמים וארץ לא נבראו אלא כהפס הזה
ובכסויה מה מעמא אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים א"ר לעזר בר ר"ש
אם כדעת הוה שאמר אבא פעמים שהוא מקדים שמים לארץ פעמים שהוא
מקדים ארץ לשמים אבא מלבד ששיניהן יעקובים זה כוה :

הלכה ב מתני' יוסי בן יעוטר
אומר :
לסמוך . כי"ט לפי שכלל כמו הוא
סמוך ומשתמש כבעלי היים . והוא
המחלוקת היתה בין הגשמיים והטית
כ"ד דור אחר דור : ולא מנחם . לעבודת
העקר ופרט מלהיות הכירו על הלל
ולפיכך לא ירע מענינו אם נחלק עם
הלל או לא : ונכנס שמואל . במקומו
ליתום אב כ"ד ונחלק עם הלל :
הראשונים . שהחזירו ראשון בכל וכו'
היו כנאים :

עשות ה' אלהים ארץ ושמים למלך שעשה פלמין טפחה שמים א"ר יודה בר פזי ודא מסייעה לבי"ה
לדבריהן שמש ב"ה מסלקין לון מ"ש דב"ש בראשית ברא אלהים את השמים ואת
הארץ שמש ב"ה מסלקין לון והארץ היתה כבר היתה ר' יוחנן בשם הכמאי אם
לברייה שמים קדמו ואם לשכלול הארץ קדמה אם לברייה שמים קדמו
בראשית ברא אלהים וגו' אם לשכלול הארץ קדמה שמים קדמו
ושמים *שמים בראשון כב"ש עשה שלשה ימים ועשו תולדות ראשון ושני ושלישי
ברביעי ימי מאורות ים בשני כב"ש עשה ג' ימים ועשו תולדות שני ושלישי ורביעי
בחמישי ישרצו המים ארץ בשלישי כב"ה עשת שני ימים ועשו תולדות שני
ושני בששי ותוצא הארץ ארץ בראשון כב"ה עשה שני ימים ועשו תולדות שני
ושלישי ברביעי ימי מאורות ים בשלישי כב"ה עשה שנים ימים ועשה תולדות
שלישי ורביעי ישרצו המים ארץ ארץ לא נבראו אלא כהפס הזה
אבות העולם על ביריית העולם שאני אומר שמים וארץ לא נבראו אלא כהפס הזה
ובכסויה מה מעמא אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים א"ר לעזר בר ר"ש
אם כדעת הוה שאמר אבא פעמים שהוא מקדים שמים לארץ פעמים שהוא
מקדים ארץ לשמים אבא מלבד ששיניהן יעקובים זה כוה :

אבל שאר דיני תורה לא היה מחלוקת בהם אלא שפסק הדין ע"פ רוב דעות של הסנהדרין : ועשו אהון ד' . והן שמואל אומר מקב
לחלה והלל אומר מקבים שמואל אומר ט' קבים מים שאובים פוסלים חת המקוה והלל אומר מלח הין שמואל אומר כל הגשמי דין
שעמן והלל אומר מקפידה לפקידה הלל אומר לסמוך שמואל אומר טלל לסמוך : אינה הלל רשות . כדתין כפ"ב דבינה הלל
הן משום שבות לא עובין כאלין ולא רוכבין ע"ג כהמה והאי נמי משתמש כבעלי חיים סמוך עליה בכל כמו : אבות העולם .
נדולי הדור : שאדם גרין . לסמוך בכל כמו דאל"כ מה טעם להאמר הסמוכה וכו' אבא ר' יענא ב"ש : לתיבן ילא . מנחם :
ממדה

אבל שאר דיני תורה לא היה מחלוקת בהם אלא שפסק הדין ע"פ רוב דעות של הסנהדרין : ועשו אהון ד' . והן שמואל אומר מקב
לחלה והלל אומר מקבים שמואל אומר ט' קבים מים שאובים פוסלים חת המקוה והלל אומר מלח הין שמואל אומר כל הגשמי דין
שעמן והלל אומר מקפידה לפקידה הלל אומר לסמוך שמואל אומר טלל לסמוך : אינה הלל רשות . כדתין כפ"ב דבינה הלל
הן משום שבות לא עובין כאלין ולא רוכבין ע"ג כהמה והאי נמי משתמש כבעלי חיים סמוך עליה בכל כמו : אבות העולם .
נדולי הדור : שאדם גרין . לסמוך בכל כמו דאל"כ מה טעם להאמר הסמוכה וכו' אבא ר' יענא ב"ש : לתיבן ילא . מנחם :
ממדה

ציון ירושלים דאלו כן טו חין אמרין דער ליגע בכמה בוי"ט . כי א"ל ס' ב"ה דהיונו נכדו אבא ר' יענא ב"ש ס' ס' ח' ואלו לומר דם
חילוק בין עשית לחכמים דר' דמלך דכל יוכל להשתמש אבא ר' יענא ב"ש ס' ס' ח' ואלו לומר דם חילוק בין עשית לחכמים דר' דמלך דכל יוכל להשתמש אבא ר' יענא ב"ש ס' ס' ח' ואלו לומר דם

4

מסורת
הי"ט

כ"ד ס"א

מנחה ס"ב

כ"ד ס"א

כ"ד ס"א

מנחה ס"ב

מנחה ס"ב

כ"ד ס"א

בימין^(א). לכך תרגם אונקלוס 'ואתפליג', כי השני דברים שהיה כלול זה בזה - הגבורה ברחמים - הפרידו זה מזה. וידוע כי אברהם הוא מדת הרחמים^(ב), ויצחק מדת גבורה^(ג), ויעקב הוא הברית התיכון המחבר שתי הקצוות וכולל גבורה בחסד^(ד). וקורח עשה פירוד בין הגבורה והרחמים, על כן לא נאמר אצלו בן יעקב, כי הפריד עצמו ממדת יעקב, ויעקב התפלל על זאת שלא יזכר שמו על קורח, כי קורח הפריד עצמו ממדתו, כנ"ל.

ונראה לתרץ בהקדם משנה (יג) [יז] פרק ה' דאבות, וזה לשונו: כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכו'; איזהו מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו וכו'. והנה ידוע לכל דברי אדומור"ר איש האלהים מו"ה אלימלך זצוק"ל בספרו נועם אלימלך (בליקוטי שו"ת נדפסו האחרון) שפירש על מחלוקת קורח וכל עדתו, שדקדק בדברי המשנה הנ"ל שאמרו ז"ל ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו, הוה ליה למימר ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח ומשה ואהרן^(א). ומפרש הוא ז"ל, שקורח היה חולק עם עדתו, שהם בעצמם גם כן היו שונאים זה את זה וכל אחד רצה להיות ראש, רק מפני שרצו לחלוק על משה רבינו ואהרן עשו שלום לפי שעה. וזהו מחלוקת קורח וכל עדתו, שבין קורח ועדתו היה גם כן מחלוקת, עיין שם בספרו הקדוש^(ב).

והנה ארחיב ביאור ואוסיף נופך משלי. דהנה יש לדקדק במשנה הנ"ל, למה לא אמר המשנה זו מחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולמה נקט

עוד בפסוק הנ"ל: ויקח קורח [בן יצהר בן קהת בן לוי] (טו, טז). בפירוש רש"י: פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא וכו'; בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שביקש יעקב רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמר (נלאטי מט, ו) (ו) בקהלם אל פתח כבודי וגו'^(א). והנה לכאורה הוא תמוה, ולמה התפלל שלא יזכר שמו במחלוקתו של קורח דווקא, ולמה לא התפלל שלא יזכר שם של בנו לוי וכן קהת ויצהר שהיו גם כן צדיקים גדולים, ולמה הקפיד על שמו דווקא^(ב).

ביאורים

התורה יש לו שכר. (יא) כי לא רצה לכלול בימין - כדאיתא בזה"ק בתחילת פרשתנו (דף קעו ע"א) ובאורייתיקר שם. ומובאים הדברים לקמן (אות לג), עיי"ש. (יב) אברהם הוא מדת הרחמים - אף על פי שבדרך כלל מבואר שאברהם אבינו ע"ה הוא מדת החסד (עיין לעיל פרשת במדבר הערה יד), ויעקב אבינו הוא מדת הרחמים (כמצויין לקמן בביאורים לפרשת חוקת אות צב), י"ל דכוונת רבינו היא על מה שכתוב בזה"ק פרשת וירא (דף קו ע"א) שאברהם אבינו ע"ה היה אב הרחמים. (יג) ויעקב הוא הברית התיכון... וכולל גבורה בחסד - הכי איתא בזה"ק פרשת ויצא (דף קמח ע"ב בסתרי תורה) ובתיקוני זוהר תיקון ע (דף קכג ע"א). ותמצא לשונם לעיל בפרשת במדבר (הערה טז). וראה המצויין שם עוד בזה. ולקמן בפרשתנו (ד"ה עוד על פסוק - השני) כתב רבינו: "ויעקב הוא הברית התיכון המחבר את הקצוות, וכולל וממתיק הגבורות שהם בשמאל

הערות והשוואות

והמשפט מתוחה עליו להעניש אותו כמשפט חטאו... והיתה כוונת הבריאה רק להיטיב, והיינו שלא יחטא ולא יענש ויבוא עליו כל טוב". וכעין זה מבואר בשל"ה הקדוש ריש מסכת תולין (פרק עשרת הדברות, דף פא טור ב). ועיין גם בשפתי צדיקים (רימנוב) פרשת וישלח (ד"ה בפסוק וירא). [ח] כמובא ומצויין לעיל בפרשת במדבר (הערה טו). [ט] ראה המצויין לעיל בביאורים (אות ב). [י] עיין בדברי האור"החיים הקדוש המובא לקמן (הערה יז). [יא] כן הקשה גם במדרש שמואל [על אבות, לרבי שמואל אוזידיה ז"ל] במשנה זו, בשם הר"י לירמא. [והביא דבריו התוספות יום טוב במשנה זו]. ובהפאתר שלמה בפרשתנו (ד"ה וידבר אל קורח) הביא ש"כבר הקשו הראשונים ז"ל" קושיא זו. [יב] מפני דברים שנתוספו בו נעתיק לשונו הקדוש: "איזה היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם

להיטיב
ז יתברך
ז שכר
רחמים,
חלוקתו
והטה
לכלול

להבדיל
הם (עיין
וכוונת
שנבוא
גבורות
א. א. ועץ
נה היא
צר הרע
יים את

נאצלים
כי הכל
חסדיו.
לענין
גלאכות
קרא יא.
ט חצוי
גדולים
ממש
הבדלה
אשון).
ד"ה
היו לו
זמלך?
י"היו
חמים,
רה ז.
רבינו
למות
מאתו
במדת
כוונת
ט רק
הדין

מובל"ג קלוינימוס קלמן האוי זעטלין זצ"ל
נצקט ונטיק אלי מנתה אלורגה זראון
הכון אור הססר

מחלוקת שמאי והללוי. ונראה דנקט דוקא שמאי והלל, לפי ששמאי והלל חלקו לשם שמים דווקא, זה אמר הלכה כך הוא, כך צריך להיות תכשיטי כלה, וזה אמר לא כך אלא כך הוא ההלכה וכך צריך להיות תכשיטי כלה"י, ולא היה כוונתם לשום פנייה בעולם כלל רק לשם שמים כנ"ל; לאפוקי תלמידיהם - דהיינו בית שמאי ובית הלל - היה בנמצא ביניהם כמה

ביאורים

וכוללם בימין". [ובביאורים שם (אות לו) הבאנו ביאור לזה מדברי התניא, עיי"ש]. ומה שכתב רבינו שיעקב הוא המחבר שתי הקצוות, ראה לקמן בביאורים לפרשת חוקת (אות קנא) ובהצמיון שם. (יד) זה אמר הלכה כך הוא כך צריך להיות תכשיטי כלה... - הכי איתא בזהוה חדש שיר השירים (דף סד טור א), וז"ל [בתרגום]: הקישוט שמתקשטת התורה שבעל"פה [שהיא המלכות] בנערוותיה [היינו תלמידי החכמים העוסקים בה]... הנערות באות ומקרבות אותה [את המלכות] כדי לקשט אותה, זה אומר מותר וזה אומר אסור, כי זהו קישוטי הכלה כשמקשטים אותה, זה אומר כך הולך קישוט זה, וזה אומר לא כן; זו אומרת הקישוט של הראש [צריך להיות] קשור ומהודק באופן זה, וזו אומרת כיסוי ראשה [צריך להיות] מותר בצד זה וקשור ומהודק בצד זה; זו אומרת עדי זכב זה בלבוש זה אינו נאה להיות קישוט עם זה, וזה אומר נאה ויפה הוא שראו זה עם זה; וכל זה הוא תיקון וקישוט הכלה. עד כאן. וז"ל הוזה"ק בפרשת אמור (דף צח ע"א) [בתרגום]: כך אמר רבי שמעון בשעה שנתקבצו אליו החברים בלילה זה [ליל שבועות]: נבוא לחקן תכשיטי כלה [היא המלכות] כדי

הערות והשוואות

שמים זו מחלוקת קורח ועדתו. לכאורה הוה לו לומר מחלוקת קורח ועדתו עם משה, כמו במחלוקת שלשם שמים נאמר מחלוקת הלל ושמאי. אך הענין, דהנה עיינו ראות כמה בעלי מחלוקת העומדים על הצדיקים ודוברים על הצדיק בגאווה ובוז, ומי יודע להבחין אם כוונתם כדי לקנתר ולכזות צדיקי אמת אם כוונתם לשמים כאשר יגידו בפיהם כמה בני אדם שכוונתם לשמים, וגם לומדי תורה נמצאים במחלוקת זו באמרם כוונתם לשמים. אך בואת יבחנו אם אמת איתם שכוונתם לשמים, דהיינו אם אנו רואים שחבורתם שלימה כולם כאיש אחד חברים ככל אופנים אוי בודאי כוונתם שלימה לשמים, כי כן הוא הדרך של הצדיקים גמורים ואמיתיים שנפשם קשורה זה בזה באהבה רכה וחביבות ואוהב את חבירו יותר מגופו, ולא יקנא איש באחיו בראותו גדולות חבירו ישמה נפשו ויגל בלבבו ויצפה עוד לגדולתו שיתגדל ויתנשא יותר ויותר, אבל אם אנו רואים בני אדם בעלי מחלוקת שאין להם התחברות רק להמחלוקת יבערו כולם כאחד, אבל בשאר התחברות לכביהם פרודות וחלוקות ולא יוכל אחד לראות בגדולת חבירו, ויתאווה תאווה להיקום אשר ברגליהם (ע"פ דברים יא, ו) - זה ממונו (ע"פ פסחים דף קט ע"א), וגדולת חבירו יהי לו, זה האות שאש התבערה המצה ומריבה אשר תבער בעדתם יחד שכם אחד אין זה כי אם רוע לב וזדון לבם השיאם קנאת איש מרעהו לדבר על הצדיקים עוכרי ה' באמת, וזהו שאמר התנא ואיזה מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח ועדתו, רצ"ל שהם היו ר"נ איש והתאוו כל אחד כהונה גדולה, כפירוש רש"י ז"ל [לקמן פסוק ו], ונמצא גם ביניהם היה לבם פרודות וחלוקות, רק נגד משה רבינו היו כולם כאחד בעצה רעה לחלוק עליו. וזהו קורח ועדתו, רמז כנ"ל שהיו לב קורח ועדתו נפרדות זה מזה, אבל צדיקים לבביהם דבוקות זה בזה וכל מעשיהם לשם שמים. וקל להבין". וראה גם באמרי-פינחס החדש שער ב (אות קיז) שהביא מאמר זה בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע. [וגם בפירוש המלבי"ם על התורה (כפסוק זה) כתב כדברים האלה]. [יג] כן דקדק גם במרכבת-המשנה [על אבות, לרבי יוסף אלשאקר ז"ל] במשנה זו. [ותירץ שם, ש"אם תחקור בכל המחלוקות אשר בין הלל ושמאי בכל התלמוד לא תמצא שנשאר ביניהם כי אם שלושה ענינים" (עיי' במסכת שבת דף יד ע"ב), ואף שבודאי היו חולקים בהרבה ענינים "אמנם הזרו והודו זה לזה, ולא נשאר ביניהם שום מחלוקת כי אם בשלושה מקומות, והם בטלים במיעוטם". וזהו הכוונה במשנה יסופה להתקיים, שחזרו והודו זה לזה בכל מחלוקתם] [יד] כדברי רבינו מצינו בפירוש רבי מתתיה היצהרי [מגדולי ספרד בתקופת הריב"ש והרשב"ץ] על מסכת אבות (במשנה הנ"ל), וז"ל: "...ולזה נראה לי שלקח [כדוגמא] לשם שמים מחלוקת הלל ושמאי ולא מחלוקת בית הלל ובית שמאי...

גופייהו שהיה צלול ונקט התנא איזה מחלוקת שמאי: וההיפוך היה מחל וכפירוש אדמ"ו צדוק בו שום נדנוד אמת השערה, על כן לא ה שפירש רש"י (לעיל יג, שקר שאין בו קצת: בבוקר"ט היה קץ וסך מיד ונעשה דין בהנ קורח מעט מעורב באו נמשך המחלוקת. ומאי במחלוקת קורח שום היה פיקח גדול"ט) ה כל שהוא מאמת והיה מחמת שיעקב אבינו ו התפלל שלא יזכר ש

שתמצא למחר בתכשיטי אלא החברים, אשרי חלי הנהגת הלימוד (פרק א ד קש ותכן מ'הלכה', שהו שמקשט 'הלכה"'. טו) [ויש לציין מה שכתב ה כתב גם האברבנאל. ובי (דף נט ע"א) שהיא קודר אבינו ע"ה היתה מדת

לפי שהיו ביניהם לפעמים שקנתרנין הם ולא ללמוד דבריו גם בפירוש נחלת: הנ"ל, ש"לפי שתלמידיהם עצמם] לדוגמא [למחלוקת והלל שלא שימשו כל צד במסכת ביצה (דף כ ע"א) הזקן, אמרו לו, מה טיבה להם: נקבה היא ולזבחי ו כן, כי ראה שלקנתר הן ו (אות ב). [יז] ז"ל האור

יהויה, שזה אמר
אלהים, וזה אמר
מעורב בגיאות
הגם שהיה קיום
יה מפני שהיה
ז, זה נתן קיום
אבל כולה לשם
נתן שמאי והלל

תב רבינו שיעקב
ז זה אמר הלכה
ז"ל [בתרגום]:
העוסקים בה...
כי זהו קישוטי
של הראש [צריך
מהדוק בצד זה;
ראו זה עם זה;
כך אמר רבי
א המלכות] כדי

לשם שמים נאמר
בל הצדיק בגאון
כמה בני אדם
איתם שכונתם
שלימה לשמים,
את חבירו יותר
יל ויתנשא יותר
חד, אבל בשאר
ברגליהם (ע"פ
ה ומריבה אשר
ייקום עובדי ה'
נ איש והתאו
רק נגד משה
ז זה מזה, אבל
ער ב (אות קי)
כתב כדברים
ש"אם תחקור
ין במסכת שבה
חלוקת כי אם
ל: מחלוקתם].
אבות (במשנה
ובית שמאי...

גופייהו שהיה צלול וברור לשם שמים, על כן נקט התנא איזה מחלוקת שהיא לשם שמים זה מחלוקת שמאי והלל דווקא.

וההיפוך היה מחלוקת קורח וכל עדתו וכפירוש אדמ"ו זצוק"ל הנ"ל, שלא היה כלל בו שום נדנוד אמת כלל וכלל אפילו כחוט השערה, על כן לא היה [בן] קיום כלל, כמו שפירש רש"י (לעיל יג, טו; ועין סוטה לה). כל דבר שקר שאין בו קצת אמת אין לו קיום, ומיד בבוקר"ט היה קץ וסוף למחלוקת ונגמר הדבר מיד ונעשה דין בהם. ואילו היה במחלוקת קורח מעט מעורב באמת כל שהוא, היה חלילה נמשך המחלוקת. ומאין היה נמשך זה שלא היה במחלוקת קורח שום נדנוד אמת, והלא קורח היה פיקח גדול ויהיה לו לערב במחלוקתו כל שהוא מאמת והיה לו קיום זמן מה, זה בא מחמת שיעקב אבינו ע"ה ראה זה ברוח הקודש והתפלל שלא יזכר שמו של יעקב במחלוקתם,

כידוע שמדת יעקב אבינו ע"ה היתה מדת אמת^ט, ואילו היה נזכר שמו של יעקב אבינו ע"ה היתה חיוזק חלילה למחלוקת. וזה שפירש רש"י ז"ל: ולא נאמר בן יעקב לפי שיעקב ביקש רחמים על עצמו, דייקא, שלא יזכר שמו במחלוקתו של קורח וכו' - כדי שלא יהיה שום תערובת אמת כלל, וממילא תתבטל המחלוקת תיכף ומיד, כנ"ל. **L**

עוד על פסוק הנ"ל: ויקח קורח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' (טו, טז). פירש רש"י ז"ל: ולא הזכיר בן יעקב, לפי שיעקב ביקש רחמים וכו'. ויש לדקדק מה [ה]קושיא למה לא הזכיר בן יעקב, מהיכי תיתי להזכירו, אדרבה הא גופא קשיא למה הזכיר בן וגו' עד לוי^{טז}. עוד יש לדקדק בפסוק ויקהלו על משה ועל אהרן וגו' [כי כל העדה כולם קדושים וגו'] ומדוע תתנשאו על קהל ה' [שס פסוק ג], ופירש

ביאורים

שתפצץ למחר בתכשיטיה ובתיקוניה אצל המלך כראוי... ואין לך בעולם מי שיודע לחקן את תכשיטי הכלה אלא החברים, אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. וראה גם דבריו הקדושים של הרח"ו בפריעץ-חיים שער הנהגת הלימוד (פרק א דף פג טור ג), וז"ל: "גם העוסק בתורה צריך לכווין כי כל קושיא שמתרין כהלכה מסיר קש ותבן מ'הלכה', שהוא אותיות 'הכלה' העליונה, ומקשטה בכ"ד קישוטיין... ובקראו 'הלכה' ישים לנגד פניו שמקשט 'הכלה'". (טו) ומיד בבוקר - שכן אמר לו משה לקורח (פסוק ה): "בוקר ויודע ה' את אשר לו...". [ויש לציין מה שכתב הרמב"ן (שם), שאפשר שהקטורת שהקריבו קורח ועדתו היתה הקטורת של שחרית, וכן כתב גם האברבנאל. ובקטורת של שחר הלא נאמר (שמות ל, ז) 'בבוקר בבוקר', ומשם למדו במסכת פסחים (דף נט ע"א) שהיא קודמת אף להקרבת התמיד. ואולי זהו כוונת רבינו "מיד בבוקר"]. (טז) שמדת יעקב אבינו ע"ה היתה מדת אמת - כדאיתא בזה"ק פרשת ויצא (דף קסא ע"א), וז"ל: "ודובר אמת (תהלים טו, ב)

הערות והשוואות

לפי שהיו ביניהם לפעמים עיצומים וניצוחים, כדאיתא בפרק המקדש (קידושין דף נב ע"ב) אל יכנסו תלמידי מאיר כאן, שקנתרנין הם ולא ללמוד תורה באים". [וכנראה כוונתו להוכיח משם שיש תלמידים כאלה שהן קנתרנין. והביא דבריו גם בפירוש נחלת-אבות [לרבינו האברבנאל] על מסכת אבות. וכעין זה כתב גם בחוספוזת-יום-טוב על המשנה הנ"ל, ש"לפי שתלמידיהם לא שימשו כל צרכן, ומהם ואילך רבתה המחלוקת בישראל, לפיכך נקטינוהו [להלל ושמאי עצמם] לדוגמא [למחלוקת לשם שמים]". וכוונתו לדברי הגמרא במסכת סנהדרין (דף פח ע"ב): "משברו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות". ויש להסמיק לזה גם את דברי הגמרא במסכת ביצה (דף כ ע"א): מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עליה ביום טוב. תברו עליו תלמידי שמאי הזקן, אמרו לו, מה טיבה של בהמה זו [שכן לשיטתם אסור להביא עולות ביום טוב (עיי"ש ב"ב דף יט ע"א במשנה)]? אמר להם: נקבה היא ולזבחי שלמים הבאתיה [ושלמים מותר להביא ביום טוב גם לדעת בית שמאי (שם)]. ולפיכך אמר להם כן, כי ראה שלקנתר הן באין (מאירי). [טז] ראה לשון המדרש המובא לקמן (הערה יח). [טז] ראה לעיל בביאורים (אות ב). [יז] ז"ל האורי-החיים הקדוש על פסוק זה: "יש להעיר על דבר אמת, למה יזכיר ה' זכרון הצדיקים - יצהר

מרפא

שופטים

לנפש

שעט

שכתוב על מלאו של משיח בן דוד מצטל כל זה, וכודו עשה למטען דהך, עכ"ד. ולדעתי יש לרמוז והשתי' כדה (אסתר א' ח') ודרשינן במגילה (י"ג ע"א) כדה של חורה חכילה מרובה משחי', וי"ל דחיבה כדה נמשך למעלה ולמטה, לפי"מ דאיתא ציומא (ע"ז ע"ב) חירוש זכה נעשה ראש, ופירש"י (ד"ה נעשה ראש) אם שותה כמדה נעשה ראש שמפקח לבו בחכמה, והשתי' יש לרמוז והשתי' כד"ס היינו במדה חכילה מרובה אז כד"ס של חורה, זוכה לכה שס כד"ס שנלמד להחורה להחיש כמו של רי"ב.

וראיתי בספר חלק לעוב"ב להגאון ר' שאול צרחך אבד"ק קאשוי (אבות פי"ד מ"ד) מעתיק דברי ילקוט הראובני הנ"ל בשם סדר הדורות וכתב, שיש עמה חכ"ה חילול ודרש לפי"מ בקרא (דברים י"ז ח') כי יפלא ממך דבר, דהגימטריא חכ"ה לרמוז הנ"ל עיי"ש, ובמ"כ הרמה לא כוון יפה דאדר"ת וכן החרש ה' לבס דמייחתי שס הוב גגימטריא חכ"ה [וכ"ה בסד"ה ג"כ] ולא כמ"ש בספר חלק לעוב"ב.

לא יומת על פי עד אחד. על פי פשוטו נראה הך קרא כמויתר כמו שהקשו במכות (ו' ע"ב) ודרשוכו לעדות מיוחדת. ולענ"ד יש לרמוז כאן ענין נכבד, על פי מ"ש צישמח משה פ' משפטים (פסוק ונקי ולדיק אל תהרוג, ד"ה עוד יתכן המשך) בהא דאיתא בסנהדרין (ל"ג ע"ב) דיונה מצ"ד זכאי וחמר אחד יש לי ללמד עליו חובה. אין מחזירין אותו דכתיב ולדיק אל תהרוג, וביאר הענין דבאמת אין לך דבר העומד בפני התשובה אפילו עבר על החמורות, כמבואר בתשובה מהרי"ע או"ח ח"ב (סו' ח' ד"ה אמנס כי), אלא מיהא צ"ד שלמטה אי אפשר להס לדון לפי ראות העין שעשה הרשע תשובה כי אין אדם יודע מטמוניות של חצירו שמה מטעה את הבריות והצ"ד כדי להגלל מעונש מיחה, אבל צשמים ממעל נודע פנימית לצבו וע"כ בעושה תשובה באמת ומקבל על עצמו לחקן עצמו וי"ל חרטה אמיתית מזמין הקב"ה טעות אל הצ"ד כדי שיפטרו אותו ממיחה זכו תו"ד, ונכבד הארכתו צוב צפ' מסעי צפסוק הכהן הגדול, וצפ' דברים צהפעה ד"ה ופירשתי על פי].

והנה פרשתי דברי תרגום יונתן על והמה צוכים (במדבר כ"ה ו') דליין צכין וקריין אח שמע, על פי דברי אגרא דכלה צפרשתן (ד"ה לא יקום) לא יקום עד אחד וגו' היינו העדות על יחודו של עולם צקריאת שמע אין לו תקומה לכל עון ולכל חטאת' כ"ז שלא שצ מכל חטא, שהרי פסול הוא לעדות, עיי"ש דנפ"ל מקרא זה דחיוב על האדם לשוב בתשובה שלמה קודם ק"ש. ואיתא בצפרי קודש דכשאלם מתקשה להצין דברי תורה או גבר עליו השכחה לריך לשוב בתשובה שלמה שרק העונות גורמים קושי ההצנה, כמ"ש צאוב"ח הק' פ' ראה (י"ג כ"ח) צפסוק שמור ושמעת, וזהו 'והמה צכין' שצבו על עונותיהם צכני' כיון שנעלמה מהם הלכה, וקריין שמע' להחטורר בתשובה שלמה שהרי כן דרכם תמיד לשוב קודם ק"ש כנ"ל. והשתי' י"ל דהיינו דמרמוז לן קרא 'על פי שנים עדים וגו' יומת' ומ"מ 'לא יומת על פי עד אחד', פירוש אם יעיד על יחודו של עולם כדיאות דהיינו בתשובה שלמה ואמיתית לא יומת כי יזדמן להצ"ד טעות כנ"ל, והוא נכון צעז"ה.

ועוד יש לפרש צדברי התרגום יונתן הנ"ל, דכיון דנעלם מהם ההלכה חששו צקריאת שמע ראשונה לא עשו מתחלה תשובה שלמה לפי מדרגתם וע"כ צא להם העלם זה [שחילו עשו תשובה היו משיגים ההלכה על צוריה], וע"כ קראו ק"ש עוד הפעם אחר תשובתם השלמה צכני' ללאח י"ח ק"ש צשלימות.

דכי יפלא ממך דבר צמשפט וגו' דברי ריבות בשעריך. כתב חסם סופר בתורת משה (ד"ה כי יפלא) לפרש לפי מה דאיתא צשבת (י"ז ע"א) והי' קשה אותו יוס [של מחלוקת צ"ש וצ"ה צי"ח דברי] כיוס שנעשה צו העגל, דצברי לוחות צצאו ע"י העגל גרמו שכתה (עירובין נ"ד ע"א), והי"ג ע"י מחלוקת צ"ה וצ"ש צצב"מ צא שכתה, וזהו כי יפלא וגו' זהו ע"י דברי ריבות צשעריך צצב"מ עכד"ק. ול"ב דאי הכוונה על מחלוקת צשארי ענינים מנ"ל הא הרי צצית המדרש מסתמא רק צד"ת דנו וחלקו, ואי על מחלוקת צד"ת הרי כך היא המדה ומשנה שלמה שנינו צצבות (פ"ה מו"ז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה

הר"ז ל רבא צצקרי צצין
אלין פרימאן וקלה קני גרה

להתקיים, דאם התכלית ממנה הוא לצרר האמת יתקיים, ואזיכו מחלוקת שהי' לש"ש מחלוקת הלל ושמאי.

אמנם ביאור הענין הוא, על פי הירושלמי (חגיגה פ"ג ה"ג) הביאו חוכ' חגיגה (ט"ז ע"א ד"ה יוס') דעד הלל ושמאי לא היו מחלוקת בישראל וצין הלל ושמאי הי' ג' או ד' מחלוקת ומשרצו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל זורכן רצחה מחלוקת ונעשה תורה כצ' תורות, והקשו החוכ' (שס) הרי מלינו כמה מחלוקת קודם דורס של הלל ושמאי כהא דסנהדרין (י"ט ע"ג) שאול ודוד לענין מקדש במלוח ופרועה, ובחזק' המלך שטיצר צייסן (ברכות י' ע"ג) ועוד כמה, וכחז מהר"ש חיות צפס חו"י שכלל אותן המחלוקת עמדו על המנין, ובטלו ד' אחד דעתן ונחצרר האמת אבל בהנהו ג' וד' ומשם ואילך עמדו במחלוקתן עיי"ש.

ונראה לבאר הענין, לפמ"ש במאור ושמש פ' קרח (ד"ה עוד בפסוק הני"ל) בהא דהני (אבות שס) זו מחלוקת הלל ושמאי ולא הני תלמידי הלל ושמאי כמו להני (מי"ט) גבי אברהם וצלטס, משום דצין התלמידים כבר היו שלא הי' טונתם לגמרי לש"ש עיי"ש, ונראה דזכו שגרס שעמדו צדעתן ולא זכו שתצברר האמת, ובאותן ג' או ד' ג"כ ז"ל שהתלמידים גרמו שלא נחצררו, וכן בהא דשבת (י"ז ע"א) הני"ל דהי' הלל כפוף לפני שמאי כו' וקשה אוחו יוס ופרש"י (ד"ה קשה) לפי שהלל נשיא וענותן, ונראה פירושו דודאי מיד הודה על האמת והא דהולך להיות כפוף דייקא זהו ע"י תלמידי צ"ש אותן שלא כוונו לגמרי לש"ש, וזכו הכוונה שלא שמשו כל זורכן במדות, והנה מחלוקת לש"ש נקרא ויכוח כמ"ש הרע"ז באבות (פ"ה מי"ז) מתוך הויכוח יחצרר האמת ושלא לש"ש נקרא ריב ומחלוקת, וזכו שכתבו דצרי ריבונ' ולא ויכוח גורמים הפלחה, וא"ש דצרי החת"ס.

ויש להוסיף על הני"ל, לפמ"ש הקדוש מהר"ש מאסטרשאפליה בהא דשבת (קמ"ז ע"ג) גבי ר' אלעזר בן ערך דרנה לקרות (שמות י"ג צ') החדש הזה לכם וקרא החרש הי' לכם שהחליף אותיות דז"ך שס המסוגל לזכרון באותיות רי"צ שפעולתו לגרוס שכתב, וכ"כ יערוח דצש (ח"א דרוש י"ז) דלהכי הולך משה

רצונו לשלוח יהושע למלחמת עמלק משום דמלחמה וריב גורם שכחה ומשה רצונו ששמע מפי הקצ"ה לא יחכן שכחה. וי"ל דהא דר' זירא החפלה שהשכחה תורת צבל ממנו צב"מ (פ"ה ע"א), הי' מה"ע דחכמי צבל היו נקראים חובלים, משום שלא היו נוחין זה לזה וזה גורם שכחה ומיעוט השגה ע"כ החפלה שאוחו דרך ישכחה ממנו, וה"י ירושלים לגבי שאר ארץ ישראל היו כא"י לגבי צבל דע"י גודל קדושת ירושלים הי' לימודם צנוחית גמורה וע"כ תורתם שלימה. ויש לרמוז (בראשית מ"ד כ"ח) וילא האח"ד מאחי היינו האחדות ואומר אך ערוף ערוף פירוש גורם עירוף הדעה להשגת תורה ולזכרה. L

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. פירש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל. כתב החת"ס (ד"ה לא תסור, חקס"ט) יש לפרש על פי דברי מג"א באו"ח (ס' קכ"ג סק"ג) שישתחורח תחלה לשמאלו שהוא ימין השכינה משום (תהלים ט"ז ח') שויתי ה' לנגדי תמיד, אמנם צימיו משה רצונו והנציאים הם גרמו שהשרה שכינה על ראש כל אחד מישראל, כמ"ש במק"א על הפסוק (שמות י"ח י"ט) היה אהה לעם מול האלקים, נמלא ימינו הוא ימין שכינה, והשתא אפילו חס הסנהדרין מודים שאין לנו כהקדמונים וימין השכינה הוא שמאלס מ"מ לריך שישמע להם ע"כ, והמגייה ציין לדברי החת"ס (פ' יתרו) עיי"ש שאין ענינה כלל להך דהכא, אבל צרור דכוונת החת"ס צטיקר הענין למ"ש צפ' ויחי (פסוק ויתמוך יד אציו) עיי"ש, [ומה שכתבתי שס צעז"ה], ונהי דקרא 'הי' אהה וגו' לא הוזכר שס מ"מ כוונתו לזו הכנינה. ומקורה צשל"ה (בחתימה העשרה מאמרות, קודם שער האותיות) דצבעל תשובה השכינה כנגדו וצלדיק מעיקרא נעשה מרכבה לשכינה ימינו צשזה לימין הקצ"ה ששכינה למעלה מראשו.

וביאור הענין להכא הוא, לפמ"ש דצברי יחזקאל להגה"ק משינאווא ז"ל (לשבת) לפרש (זמירות לליל ש"ק) הוא אשר דיבר מלשון (סנהדרין ח' ע"א) דבר אחד לדור לעס סגולתו שמור לקדשו מצואו ועד לאחו, דלריך שיהי' המנהיג לדיק מעיקרא. והשתא קמ"ל הך פירושא על הקרא דלמעלה (פסוק ע') אל

קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי:

היך גבר דמשפח עדי סגני: קסג שקרא סניתי

קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך:

ורחיקית אוריתך רחמיית: קסד שבע זמנין

קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין למו

ביומא שפחית יתך פיומא ממוול דיני צדקך:

מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה

קסה שלם סגני לרחמי אוריתך בעלמא תדין

ומצותיך עשיתי: קסו שמרה נפשי עדתיך

קסה שלם סגני לרחמי אוריתך בעלמא תדין

ולית להון תקלא לעלמא דאתי: קסו סברית לפורקנך

קסו ופוקודיך עבדית: קסו וטררת נפשי

רש"י

זמילה שמח ואמר זלאתו (מצית המרחץ) שז אנכי על אמרתך, המילה שמתחילה נמנה זמלאמר ולא

זמילה שמח ואמר זלאתו (מצית המרחץ) שז אנכי על אמרתך, המילה שמתחילה נמנה זמלאמר ולא דצור, שנאמר (בראשית ז טו) ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את נריתי תשמור: (קסד) שבע

מצודת דוד

מצודת ציון

(קסג) תורתך. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה על השקר: (קסד) שבע. רוצה לומר פעמים רבות וכן שבע יפול צדיק וקם (משלי כ טו): על משפטי צדקך. בעבור משפטי הצדק שנחת לנו: (קסה) לאוהבי תורתך. כי קייתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו

(קסג) תורתך. על כי אשר אהבתי תורתך והיא הזהירה על השקר: (קסד) שבע. רוצה לומר פעמים רבות וכן שבע יפול צדיק וקם (משלי כ טו): על משפטי צדקך. בעבור משפטי הצדק שנחת לנו: (קסה) לאוהבי תורתך. כי קייתי לישועתך ועשיתי מצותיך ולא רפו

אבן עזרא

(קסג) שקר. מצות לא תעשה, תורתך אהבתי מצות עשה: (קסד) שבע. הרכה ודבר שישוב כמו השבוע: משפטי צדקך. בשורים רדפוני חנם: (קסה) שלום רב

(קסג) שקר. מצות לא תעשה, תורתך אהבתי מצות עשה: (קסד) שבע. הרכה ודבר שישוב כמו השבוע: משפטי צדקך. בשורים רדפוני חנם: (קסה) שלום רב

רד"ק

רב: (קסג) תורתך אהבתי. כי היא כהפך השקר, ואני שנאתי השקר ואהבתי האמת: (קסד) שבע ביום. פעמים רבות. כי שבע אינו דוקא: על משפטי צדקך. שהם ישרים וצדיקים, הללתיך עליהם פעמים רבות בכל יום בכל עת שאזכרם: (קסה) שלום רב. כי לעולם אוהבי התורה לא יכשלו כי דרכם דרך ישרה, ולעולם

יהיו בשלום כי הם מסתפקים במעט שישגו מן העולם הזה ולא ידאגו לכל מקרה, והנה להם שלום רב: (קסו) שברתי. לישועת הנפש: ומצותיך עשיתי. ולא לתחלת גמול, אלא עשיתי אותם כמצותך עלי, וידעתי כי ישועתך תהיה לי ואליה שברתי: (קסז) שמרה נפשי. שהתבוננה בהם ומתוך כך ואהבם

מדרשי הז"ל

(קסד) שבע ביום הללתיך וגו'. חביבין ישראל שהם מקיימים כל המצות שבתורה, הא כיצד תפילין על ידיהם ותפילין על ראשיהם ומוזוה על פתחיהם וארבע ציציות על בגדיהם, עליהם אומר רוד מלך ישראל שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. (מסי תפילין ג.)

א"ר חנינא: ת"ח מרכים שלום בעולם שנאמר: וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך. שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום כך, למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. (ברכות סד.)

צח.

(קסה) שלום רב לאהבי תורתך וגו'. אמר רבי אלעזר

כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה שכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר. מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר, רב אמר אף ת"ח שכתוב בהם שלום דכתיב שלום רב לאוהבי תורתך אין שלום מפני צר. ושמואל אמר עד שיהיו כל השערין כולן שקולין. (סנהדרין

סנהדרין ורחמנון לחדי קסח נטרית פקודי וסנהדרין ארום פ אורחתי לקבלן קסט התקרב צלוו נדקדך יי היך פתגמ תבניניני: קע תיתי צלוו נדקדך היך מימרך פו יתי: קעא תבעין ספור תשפחתא ארום פ

(קסח) כל דרכי נגדך. ל (קעא) תבענה. מדענה: ו

מצודת קעא תבענה. ענין אמירה. כ קעב תען. ענין הרמת קול כמ (דניס מ

משגיח בכל: (קסט) תקרב. ו כוונת דברך: (קע) כאמרתך. חוקיך אז תאמרנה שפתי תהל

הערות לבדם והפקודים והעדו והטעם אני חייב לשומרם שיש בלבי וכל מעשי: (ק) בעבור מרחק השמים מהארי

מאד: (קסה) כי כל דרכי ו דעהו. ואמרו רז"ל כל מעשיך כי הם למדוני שיהיו כל דו רגתי. צעקתי. ומה היא צעקה לי בינה והשכל לעשות כ הציילני. אין הצלה זו הצלת הנפש ממכשול עון, כי לא למעלה דבר אויב. ואמר כ בתורה נזכר זה הענין שהקדוש האדם מן החטא, זהו נרמוז בו על פניכם לבלתי תחטאו, הבחירה לאדם, אם האדם

(קסטקעו) בקשה שתקובל ו

כא ואמר יי קמשה חות אסקיד בעמא דיקמא יפגרון קדם יי ויעל משה: כא ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פניהרסו אליהוה

רש"י

לקט בהיר

מלמד שהרכין^(י) שמים העליונים ותחתונים והליען על גבי ההר כמלע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם (סס): (כח) העד בעם. התרה צהס^(י) שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את מצבס^(י) על ידי שתאותם אל ה' לרחות ויקרצו* ללד שינו וטחאות ויתקרבו. השמיענו כאן, אמר "שלא" כי חיבת פן לא מעשה היא, ואמר "את מצבס" כי בלא זה משמע שיהרסו את ה' וזה לא יעלה

אור החיים

הוא עשרה מההר פשיעא שאפילו לראשו לא הגיע^(סח). ואולי כי צא לשלול שלא ירדה שכינה ללדדי ההר ואפילו למעלה מעשרה, הגס שמניו לו שאפילו במקומות הגמוכים ירדה שכינה כל שיש ממנה לארץ י טפחים^(טט), ולא ולמד מהמשכן בכל מקום אשר יחנו בני ישראל ישכון שם כבוד ה', כאן צהר לא ירד אלא על ראש ההר, ולזה מלא משה עלות אל ראש ההר^(י), וכאומרו צסמוך ויקרא ה' למשה אל ראש ההר. ולריך לישב עדיין למה לא אמר הכחוצ וירד ה' על ראש הר סיני. ואולי שחש לעשות צכוונה דצריו, כי לעולם ירד על כללות הר סיני ראשו ולדדיו ואומרו על ראש ללד שלא השרה שכינתו ממש על ההר צצחינה כל חלק וחלק מההר יקרא מקום שכינת ה' שמה ראש להיותו עליון ממנו^(קט) והבן, לזה אמר צסדר זה וירד ה' על הר סיני למעלה מעשרה ואחר כך חזר להודיע מקום

אור בהיר

עמו, להשמיע לישראל תורה ומצוות, מה שאין כן כשיענה לדיבורו, זה סימן מובהק שמתשיב אותו בעצמו. קסח) פירוש צשלמא אם נגע כבודו גם צהר, צריך הכחוצ להודיענו שלא נגע אלא צראשו. קפט) פירוש הגס שזה כלל גדול שפעולס לא ירדה שכינה למטה מי טפחים, אף על פי כן מניו שירד פעמים לעמק ומישור, הרי שההקפדה דוקא שיהיה ממנו לארץ י טפחים, הגס שלגבי ההר צצדדיו הוא למטה מי, אין קפידא, וכפי זה נוכל לומר גם כן כאן שירד ללדדי ההר צאופן צככל מקום שירד היתה ממנו ולמטה י, וכיסה את כל ההר כעין קערה הפוכה, על כן שלל זאת צאומרו אל ראש ההר. קע) שאם לא כן האין היה יכול משה לינך צלדדי ההר, הלא גבהו של משה יותר מעשרה טפחים. קעא) פירוש חילוק יש בין משמעות חיבת על וחיבת אל, שפירוש חיבת על, עליו ולמעלה ממנו, לכן אינו יכול לומר חיבת על צמקום שהזכיר חיבת ראש, שאז יהיו צ חיבות פירושם אחת, שהיה עליו צראש, כלומר, למעלה מההר, ואינו מניין מקומו שהיה למעלה מראשו דוקא, מה שאין כן אל ראש ההר, פירושו אליו, כלומר, אלנו. ובהכרח אם כן לומר שניין המקום ואפילו שם היה למעלה. קעב) שלכאורה גם כאן נראה צכחינה, שקודם אמר על הר סיני, שפירושו למעלה ממנו ולא נגע צו, ואחר כך אמר אל ראש ההר, שפירושו אליו ממש שנגע צו, ועל פי דצריהס ז"ל נמיצב הסחינה, שהקצ"ה צכבודו היה על, והשמים היו אל. קעג) ופירוש חיבת על כאילו נקוד העיין צקמ"ך. קעד) וכי היה שם גדר גשמי, שילדק

לראות ונפל ממנו רב: כב וגם הכהנים הנבשים אליהוה יתקדשו פניפרץ

קמחוי ויפל מנהון פני: כב ואף פהניא דקריבין קשמשא קדם יי יתקדשון דיקמא יקמול פהון יי:

לקט בהיר

רש"י

על הדעת, ואמר "שתאוחס" כי צלא זה משמע שההריסה היא הראיה, ואין זה אמת שהראיה לא נאסרה להם, גם השמיענו בזה שלא נחשדו לעשות איסור בשאט נפש, אלא מתמת גדול התאוה והתשוקה יאלו מגדר אנושי ולא ידעו ולא יבינו מה שיעשו, ואמר ויקרצו לנד ההר, לומר שההריסה לא יהיה לאחור או ללדדין, שאין זה עוולה שלא נטעו לעמוד בשורה שזה, אלא ההריסה תהיה לנד ההר, ולקמן מפרש פי' תיבת יהוס: (נד) קשה וכי יפול ממנו יומר ממה שיחטאו, ואם יחטאו רבים פשוט הוא שיפלו כל החוטאים, ועוד היל"ל ונפלו (נח"י): (נח) פי' לא רק הפורץ גדר הקבוע בחוק נקרא הריסה, אלא כל דבר הנאסף ונקבץ ביחד ונמסר וניתל אפילו רק אחד מהם ממוקם אסיפתו ומיבורו הרי הרס את הקיבוץ, כי גם ענין הריסת הבנין הוא שנוטל אבן ממוקם קיבוץ: (נט) כי עדיין לא היו הכהנים בני אהרן עד הקמת המשכן, ומיבת כהן אינו שם לזרע אהרן, אלא פירושו אדם המיוחד לשרת ולעבוד עבודת הקודש: (ס) פי' לא כאן הם נגשים שהלא אמר יתקדשו ולא יגשו, אלא רגילים הם ליגש אל ה' במקום אחר ויסקל אדעתם שגם כאן יאלו מן הכלל: (סא) תיבת קודש בכל מקום פירושו מיוחד מוכן ומזומן, ומן הסתם הוא קודש לה' על ידי טהרתו ופרישותו, אבל כאן פירושו שיהיו מוכנים ומזומנים לשמירת הגבול, שאין לפותרו כמו בשאר מקומות, כלומר יקדשו ויזמינו עצמם ליגש ולעלות, שהלא הכתוב דימה אותם להעם באומרו "וגם"

ההר: ונפל ממנו רב. (י) כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב (ס): פן יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדים ממלכ אנשים (יב) הורסים את המלכ: (כב) וגם הכהנים. אף הבכורות (כג) שהעבודה בהם (פס"ר ה' - זכחים קט"ו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות: אף הם לא יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים (סד) להחיצב* על עמדתן: פן יפרץ. לשון שינוי נוסחאות * לעמוד.

החוטאים, ועוד היל"ל ונפלו (נח"י): (נח) פי' לא רק הפורץ גדר הקבוע בחוק נקרא הריסה, אלא כל דבר הנאסף ונקבץ ביחד ונמסר וניתל אפילו רק אחד מהם ממוקם אסיפתו ומיבורו הרי הרס את הקיבוץ, כי גם ענין הריסת הבנין הוא שנוטל אבן ממוקם קיבוץ: (נט) כי עדיין לא היו הכהנים בני אהרן עד הקמת המשכן, ומיבת כהן אינו שם לזרע אהרן, אלא פירושו אדם המיוחד לשרת ולעבוד עבודת הקודש: (ס) פי' לא כאן הם נגשים שהלא אמר יתקדשו ולא יגשו, אלא רגילים הם ליגש אל ה' במקום אחר ויסקל אדעתם שגם כאן יאלו מן הכלל: (סא) תיבת קודש בכל מקום פירושו מיוחד מוכן ומזומן, ומן הסתם הוא קודש לה' על ידי טהרתו ופרישותו, אבל כאן פירושו שיהיו מוכנים ומזומנים לשמירת הגבול, שאין לפותרו כמו בשאר מקומות, כלומר יקדשו ויזמינו עצמם ליגש ולעלות, שהלא הכתוב דימה אותם להעם באומרו "וגם"

אור החיים

זדעתם כי יראו צרוך הוא הגם שימותו על דרך אומרו (תהלים ס"ג) טוב חסדך מחיים ומיחתם זו היא חיותם, והוא אומרו פן יהרסו פירוש יסכימו על הריסתם אל ה' לראות פירוש כאילו אמר לראות אל ה', ואומרו ונפל ממנו רב (כב) פירוש תהיה נפילתם נפילה רבה מלבד שימותו תהיה להם נפילה אחר נפילה (כג). או יראה כי לנד שאורו יחברך ממלא המקום כשיבואו לראות ילטרך ה' לסלק האור ההוא לכל יציעו בו, וזה הוא אומרו פן יהרסו אל ה' (כג) פירוש לאורו לסיבת ראותם (כד), והרי זה מגיד כי לא ישיגו לראות אם יבואו לראות, ולזה לא אמר הכתוב פן יראו כי לא ישיגו כזכר

אלא הם יחשבו זדעתם לראות, ושמה תאמר אין כאן לא הקרבת החועלת ולא נזק לזה אמר ונפל וגו' (כג) פי' מלבד שלא יראו עוד להם הקרבת הנזק. ודקדק לומר רב (כב) פירוש אפילו יהיה הרב שבהם לא יאמר שלא חקפיד אלא על המון העם אבל גדולי ישראל הראויים להשראת שכינה לא חקפיד תלמוד לומר ונפל ממנו רב:

כב. וגם הכהנים (כג) פי' הגם שיש להם מעלת קריבה אל מקום המקודש לעבוד צבית ה' כאשר היה מקובל בידם או הבכורות (כג) או מזרע אהרן, יתקדשו פי' לא תהיה קדושתם מגעת עד גדר זה ולריכין הם לחשוב עצמם בערך מקום

אור בהיר

לומר יהרסו אל ה', ולפי פירוש רש"י ז"ל חקר תיבת שתאוחס. (קעד) מה זה רב, וכי יפול יומר מהחוטאים. (קעו) כגוף ונפש. (קעז) וכאילו אמר את ה'. (קעה) זה פירוש הלמ"ד של לראות. (קעט) בתוס' וא"ו בתחילת הגזירה. והגם שרריך כאן הוא"ו להפוך המינה מעבר לעתיד, עכ"ו מאחר ששינה ולא אמר "יפול" ניחן לדרוש. (קפ) ולא אמר ונפלו רבים, או ונפל נפילה גדולה. (קפא) פשט הכתוב נראה, שהכהנים המותרים להתקרב לריכים להתקדש ולהטהר, א"כ מה זה וגם. (קפב) גם להם יקרא הכהנים, כל שמשרתיים לפני ה', הגם שקודם קבלת התורה לא הייתה עבודה, אבל ידעו בקבלה.

כג ואמר משה עמא קמסק? את אסדרת פ

פרכה"ס, יהרוג יוכל העם. ח מותרים ועומדיו שינוי נוסחאות * להחזיר. שמאין חו"ש לליי לא יוכל העם וכו' דעת בוראו, אלא ר

זה כאילו אין לו יתקדשו כשיעור או ירצה על פי ההר עד כאן מנ הכהנים, כפי שגבולם צהר נג פי' יעמדו בקד

כג. ויאמר

משה ובין ה' י הספיק מה שבו כי אינו לריך וד ונראה כי מתחיו יגעו צהר בדר שיתקדשו הכהני לעמוד בו וכמו יתקדשו חש שיג צכלל ויאל מן ה והעם ואהרן ו כשיאלו כהנים

קפג) פי' כמו "ו. זה. קפד) וגם וכל המילוק רק בפיר "בנית ה". קפ

שלום של עמי הארץ מביא מחלוקת ומחלוקת של ת"ח מביאה שלום

אפן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב (שמות י"ט כ"א). ירמוז, כי שלום של עמי הארץ תכליתו מחלוקות, וכינוסם לא נאה להם ולא לעולם (סנהדרין ע"א ע"ב), ומחלוקתן של תלמידי חכמים תכליתו שלום האמיתי והוא הנקרא שלום ר"ב (תהלים קי"ט קס"ה), גימטריא מחלק"ת. וזהו תלמידי חכמים מרבים שלום (ברכות ס"ד ע"א), מרבים דייקא, כי מחלקת שלהם נקרא שלום רב, ולכן אם כל בניך הם בונין, והם למודי ה', אזי ר"ב שלום בניך (ישעי' נ"ד י"ג). אך אם הם מהרסיך, אזי מסתלק מדרגת רב ומה להם ולשלום כי אז שלום גימטריא עשירית, ידים ידי עשו (בראשית כ"ז כ"ב). וזהו פן יהרסו אל ה' לראות היפך בוניך רק מהרסיך, וזהו כי יהרסו, ואז ונפל ממנו ר"ב דייקא, ונשאר להם שלום בלי ר"ב.

מסכת שבת (פ"ז ע"א), ופירש מן האשה, מאי דרש, נשא ק"ו וכו', ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב (דברים ה' כ"ז) ואתה פה עמוד עמדי. הקשו תוס' (ד"ה ואתה) מנא לן שעשה מדעתו, דלמא הקב"ה צוה לו כן. ועוד מאי טעמא דברו אהרן ומרים במשה (במדבר י"ב א'), הלא ה' ציוה. ויש לי ליישב, דלכאורה זה בנוי על יסוד מה שאמרו חז"ל (ע"ז ה' ע"א) שובו לכם לאהליכם היינו למצות עונה, אם כן אתה

י"ל שהפסוק בא לתתיר לישראל לחזור לבתיהם לאחר שיצאו מהתחום

פה עמוד הוא להפרישו מאשתו. אבל לכאורה מנ"ל הא, דהרי אמרו חז"ל (שבת פ"ח ע"ב) שחזרו לאחוריהן י"ב מיל, וידוע אותו היום שבת היה (שם פ"ז ע"ב), ואם כן הרי יצאו חוץ לתחום דאורייתא וחזרו, ואין לו אלא ד' אמות כמבואר בעירובין ריש פרק מי שהוציאוהו (מ"א ע"ב), והוצרך לאשמועינן שאפילו הכי ישובו לאהליהם, והוראת שעה היתה, ולעולם לא קאי כלל אנשיהם, ואם כן ואתה פה עמוד נמי לאו הסכמה היא לדעתו של משה רבינו ע"ה.

והרי מי שהחזירוהו שלא מדעתו כאילו לא יצא כמבואר שם ובשור"ע (אור"ח סי' ת"ה ס"ה), והכא נמי החזירוהו מלאכי השרת שלא מדעתם, ומכל שכן לפי מה שאיתא בפייטן (סילוק ליום ב') משמע דהחזרת מלאכי השרת היינו רוח נבואית שבאה בקרבם והחזירוהו, כמו ויקחני בציצית ראשי וגו' ותבא אותי וגו' (יחזקאל ח' ג'), וכמו רוח ה' נשאו (מ"ב ב' ט"ז). וידוע דנבואת כל הנביאים חוץ ממשה רבינו ע"ה היתה בחינת חלום ולא פה אל פה (במדבר י"ב ו-ח), משום שהיתה שלא ברצונם, משא"כ משה רבינו ע"ה עמדו ואשמעה (שם ט' ח'). ואם כן הוה ליה כמי שהחזירוהו שלא מדעתו, והוה ליה כאילו לא יצא, ומותרים היו לילך לביתם, אם כן הא דאמר שובו לכם לאהליכם על

מכיון שחזרו שלא מדעתם ע"י רוח נבואה היה מותר להם לחזור לבתיהם

כרחך היינו ג ואתה פה עמוד והשתא ניהו ע"ד נבואת ישראל היתר לילך לב דואתה פה ע מק"ו. אבל בא לו בנבואה, אפרישה, נמצ הסכימה דעתו קושיא השניה, אך במשה דב שוים למשה תחומין, ולכן ואמר הקב"ה אדבר וגו', לא והאיש משה הקצר

משה חשב שישראל התנבאו מדעתם כמוהו וצריכים היתר לשוב לביתם

הללו את ד האומי ואמת ה' לעו

ביציאת מצרים גברו חסדי ה' על ישראל כדי להכין אותם לקבלת התורה

פרק קמא ז נוגעין ל"ג כ"ה) אם ל

תימה למה הגמרא הקדימה הדרשה מירמיה, לתך דריש לקיש שהוא מן התורה.

ט. ע"ע תו"מ ו והם. א. לר

ו. כברכות שם. ז. ע"ע חת"ס עה"ת חוקת צ"ח א' ד"ה זאת (ב'), דברים בליקוטים שבסוף הספר ק"ס ב' ד"ה ברכות, תו"מ ביאור אגדות הש"ס דברים ר"ד ב' ד"ה והנה. ת. ראה מסכת כלה רבתי פ"ג ה"א. ובדרושים ואגדות כ"ד ב' ד"ה הנה, הביא מרן כן בשם הרב מהו' אברהם בינגא סג"ל אב"ד דק"ק הרץ פעלד. וכו"ה שם קמ"ז א' ד"ה פסוק, חת"ס עה"ת תולדות ק"ל ב' ד"ה למה.

נראה חתם סופר השלם
הקדמה לנוסח 3111
לכון חתם סופר

שאמר כי לעולם היא לי. וי"ל עפ"י מאמרו
 ז"ל בסוטה (כ"א). על הפסוק (משלי ו' כ"ג)
 כי נר מצוה ותורה אור, שמצוה אינו מגין
 רק בעידנה דעסיק בה, ותורה גם בעידנה
 דלא עסיק בה, וזה שאמר מה אהבתי
 תורתך וגם תחכמי מצותך שילמוד אותם,
 כי לעולם היא לי, שזה מגין לעולם גם
 שלא בעידנה דעסיק. - ומיושב שאמר
 בלשון היא שהוא לשון יחיד, דאם מיירי
 על מצות, הא הם הרבה, והו"ל למימר
 הם.

☆

או יאמר וידוייק גם חיבת לי. דשם
 בסוטה אמרו דגם לימוד
 תורה אינו מזיל שלא בעידנה דעסיק רק
 מפורענות, אבל מיצר הרע אינו מזיל רק
 בעידנה דעסיק בה. - וזו שאמר לי, היינו
 לגופי היא לעולם שמזיל מפורענות גם שלא
 בעידנה דעסיק בה, ובכל זה כל היום היא
 שיחתי כדי להנצל מהיצר הרע. וזו מאויבי
 תחכמי [היינו האויב הגדול שבעולם הוא
 היצר הרע], שעל ידי זה אינו מבלה רגע
 מלימוד תורה. וכתב הרמב"ם (פכ"ג מהלכות
 איסורי ביאה הלכה כ"א) שאין מחשבות עריות
 עולין אלא בלב פנוי מן החכמה, ואמרו
 חכמ"ל (קדושין ל:): בראחי יצר הרע בראחי
 תבלין כנגדו זו לימוד תורה.

ובזה יבאר [הפסוק] (תהלים קי"ט
 קס"ה-קס"ו) שלו רב לאוהבי
 תורתך ואין למו מכשול שברמי לישועתך ה'
 ומצותך עשימי. שמורה מגין לעולם ואין
 צא להם מכשול, אבל במצותך רק אז שברמי

לישועתך, בעת שמצותך עשימי, בעידנה
 דעסיק בה.

☆

או יאמר [לצאר הפסוק (שם) שלו רב
 לאוהבי תורתך ואין למו
 מכשול]. דיש לדקדק דאם כבר אמר שלו
 רב שהוא תכלית וסוף הצרכות (ע"י ברש"י
 בחוקמי עה"פ ונחמי שלו בארץ), וכן סיימו אנשי
 כנסת הגדולה חפלה שמונה עשרה בצרכת
 שלו, איך יאמר אחר כך ואין למו מכשול
 שהוא רק הצלה מנזק. - וי"ל דכספר
 דרושי חתם סופר על שבועות (שנת מק"ס
 על הפסוק פן יחרטו) כתב, מחלוקתן של
 תלמידי חכמים תכלית שלו האמיתי, והוא
 הנקרא שלו רב בגימטריא מחלקת, וזו רב
 שלו בנין ותלמידי חכמים מרבים שלו
 בעולם. - וזו שלו רב לאוהבי תורתך, אם
 יש להם מחלוקת, זו מביא לשלו האמיתי,
 ואין למו מכשול כמו מחלוקת שאר בני
 אדם שיוצא מהם מכשולות רבות.

קב"ח

(תף) [פסוק ג'] **אשתך** כגפן פורי'
 בירכתי ביתך
 בנין כשמילי זימים סביב לשולחןך. וז"ב
 הדמיונות לגפן ולזימים. וי"ל דבזוהר הק'
 פרשת נשא (דף קכ"ה). עה"פ איש איש כי השטה
 אשמו) פתח ר' חזקי', אשתך כגפן פורי'
 וגו', מה גפן לא מקבל עלי' אלא מדידי',
 כך אחתא דישראל קיימא צהאי גונא, דלא
 מקבלת עלה אלא (ההוא) בר זוגא, כתורא
 דא דלא מקבלא אלא ההוא בר זוגא, וע"ד
 כגפן פורי' בירכתי ביתך וכו', ולאו לבר

בר"כ ר' מאיר דראך צבי

הרי
 ופנים
 גורם
 איך
 זמן
 בשעי
 ולא
 רמך
 היא
 גולם
 זיבוי
 מה
 ז"ל
 נגד
 מוד
 זרע
 אה
 כל
 יאה
 גוד
 יום
 טל
 יבוי
 יצר
 רה
 ות,
 זם
 יבוי
 זה

המקבלים ישמעאלים או אדומים אפשר שהיה מדבר עמהם בלשונם. עוד כתבוג מפגי שניכר בו זכר ונקבה בנוכח, כגון אתה זכר, את נקבה, וכל זה דוחק. ויותר היה ראוי לקבל דברי חכז"ל (בי"ד י"ח ד') שהרי על כרחך אדם הראשון דבר בו וקרא שמות, אדם שנבראתי מן האדמה (שם י"ז ד'), חוה אם כל חי (בראשית ג' כ'), אשה כי מאיש לקחה זאת (שם ב' ג'). ומ"מ אין נראה שיקרא בשם קודש אם לא יהיה ניכר קדושתו בעצמו ולא משום איזה חיבות שנמצאו בו. ועוד צל"ע שלא נמצא שם זה בספרי נביאים, אדרבא מצינו (ישעי' ל"ו י"א) אליקים וגו' אמרו לרבשקה דבר נא וגו' ואל תדבר אלינו יהודית, ולא מצינו שקראו לשון הקודש, ולא נמצא כן אלא לחכז"ל, והלא דבר הוא.

הקדושים שהם רוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, שכן אמרו חכז"ל ותשת עלי כפיך (תהלים קל"ט ה'), שהנשמה רוצית לצאת מן הגוף כל רגע לולי שהקב"ה ית"ש כופה עליה שלא לצאת מן הגוף, והכוונה על נשמת שדי חלק אלהי ממעל, ולא על הנפש החיוני הבהמית, אך על חלק הקדושה שבו שאינו סובל בטוב ההתחברות עם הגוף העכור. והוא הדין והוא הטעם בתורתנו הקדושה בכלל האומה, כדרך הנשמה ביחידות, כן התורה בכלל לא תסבול בטוב ההתחברות בעולם הזה אם לא על ידי רצון הקב"ה, כי פיו הוא צוה, ואם כן צריך לזה זכות ודבקות בה' ובהתורה, אבל התעיף עיניך בו ואיננו. L

תמיהה גדולה איך נשכח לשון יהודית בגלות בכל בזמן קצר כל כך

ועתה נחזה אנן נשית ללבנו, הנה אחינו אנשי פולניא המה דרים במדינה אשר כל עמה מדברים שפת פולין, וליטווא, ורוסיא, ואינם מכירים כלל בלשון אשכנזי, והיהודים כולם להיותם גולי אשכנז שלפני גזירות תנאי עודם מדברים בלשון עמם אשכנז כאשר בראשונה, ולא נשתנה ללשון העמים אשר הם יושבים בקרבם, וכך מגורשי ספרד הנפוצים בערי תוגו לא שינו לשונם. והיה זה כיון שגלו שם אבות ובנים ואמותם, הרי מתגדלים הבנים על ברכי האבות וידברו שפתם, וזהו כבר

לוישב נ"ל בהקדים מה שאמרו חכז"ל (ברכות ה' ע"א) ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה' ז'), ואין עוף אלא תורה, שנאמר (משלי כ"ג ה') התעיף עיניך בו ואיננו. הרי העיד על התורה דשכיחא שכחה גבה יותר מכל חכמות עמוקות שבעולם. ואמרו עוד (מגילה ו' ע"ב) לאוקמא גירסא סייעתא הוא משמיא, פירוש לקיים משנתו שלא תשכח לא יועיל השתדלות ויגיעה אם לא על ידי סייעתא דשמיא, והנסיון מעיד לנו בעו"ה על זה. והטעם לזה הוא, כי כל דברים

השכחה מצויה בתורה יותר מכל החכמות, כי כל הדברים הקדושים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים

ג. עיין יערות דבש ח"ב דרוש ב' ד"ה בושני. ד. ע"ע לעיל ח' טבת דרוש ג [ע"ה ב' ד"ה ונבוא. ה. כן הביא מרן גם להלן ח"ה ז' אב דרוש כב [של"ד ב'] ד"ה אבל, חת"ס עה"ת בראשית כ' ב' ד"ה כה, לך לך נ"ג ב' ד"ה הנה, שופטים פ"ג א' ד"ה מהר, תו"מ שמיני נ"ה א' ד"ה ויקריבו, ואתנתן ל"ז א' ד"ה ואתם (ב'), ול"מ על פסוק ותשת עלי כפיך, אולם כ"ה בילקוט תהלים רמז תתפ"ט על הפסוק (שם ק"ג ו') כל הנשמה תהלל יה.

דרוש תתם סופר ג'שלם

הגבורה נוסף 1113

מכון תתם סופר

משמרתו, ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו. שהיתה קשה עליו, ומתוך הקושי שבה שכחה:

דבר אחד ממשנתו, מעלה ענין הכתוב כאלו מתחייב בנפשו שנאמר, רק השמר לך ושמור נפשך

מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו:

לב אהרן

מקו"ה, כי על ידי הזהירות בטבילה במקוה יזכו להיות צמחית עם חכם ונבון, להצין ולהשיג חכמת התורה.

ויש לרמוז דבר זה במה שדרשו חז"ל (שם א.) על הפסוק (ישעיה לג ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת, דעת זה קדר טהרות, וכתב המהרש"א צ"ח"א חכמה זה קדר טהרות, ע"ש. ולדרכינו יש לומר הרמוז זה, כי בכדי שזכה האדם להשיג חכמת התורה, צריך שיהיה זהיר בקדר טהרות, היינו טבילה במקוה, ולזה דרש חכמה זה קדר טהרות, כי האחד תלוי בצניו.

ובזה יש לפרש מה שהזכיר בפרקין דלעיל (פ"ג מ"ג) והתקן עצמך ללמוד תורה, היינו שקודם הלימוד יתקן האדם את גופו ויטבול עצמו במקוה, כדי שילמוד תורה בטהרה, ועל ידי זה יזכה להשיג גופי התורה ותהיה חכמתו מתקיימת בקרבנו.

והנה מתאמרה משמיה דהרה"ק השר שלום מצעלזא זללה"ה רמו בפסוק (דברים ו ה)

ואהבת את ה' וגו' וכלל נפשך, תיבת נפשך צ"ח"א צ"ח אומיות טובה, עכדה"ק.

וזה יש לרמוז בדברי המשנה, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, ששוכח דברי התורה ואין חכמתו מתקיימת בקרבנו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, היינו שזה צ"ח"א ששכח על הציווי וכלל נפשך שהוא צ"ח"א אומיות טובה, והיינו שלא היה מזהר בטבילה במקוה, ולכן אין התורה מתקיימת בקרבנו.

*

כל השובח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו.

יבואר בהקדם מה שכחז הרה"ק הרצי"ה אלימלך מליזענסק זי"ע צהנהגות האדם (ס"א) צריך להתפלל להשי"ת שיצא על האמת, כי חטאת נעורים של האדם מסמין עיניו שלא יראה, אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו, אבל הוא בעצמו שוכח ולא מתקיימת באמת, עכ"ד.

ויש להסביר הענין קופר בדרשות שדרשו חז"ל (ברכו) המעיף עיניו צו ופירש"י אס מכפול משחכת ממך. הרי שכחה גבה יותר מכ ואמרו עוד (מגילה ו) הוא משמיה, פי' לנ יועיל השתדלות ויגיי דשמיה. והטעם ל הקדושים שהם רוי אלל הגשמיים העכוו ההתחברות בעולם החומר ודביקות צו עיניו צו ואיננו, עי עשה האדם לאשמנו ולכן התורה יבזה מצינו טוב ט (עירובין נד.) הראשונות לא נשמנו כי בשעת מתן תורה גבוה שפסקו וזהמת גבוה ועלה עד ש כולם רוחני, על כן יבין, אמנם לאחר ש נשמנו הלוחות ו התורה לא תכפול ו לא מדכך יבזה יחבאר מאמ אחד ממשנה מתחייב בנפש"ו,

ויש להסביר הענין על פי מה שכתב החתם סופר בדברשותיו (לה' ט"ז דף ק.) על מה שדרשו חז"ל (ברכות ה.) בפסוק (משלי כג ה) התעייף עיניך זו ואיננו, אלו דברי תורה, ופירש"י אם תכפול וסגרת עיניך בתורה היא משתכח ממך. הרי העיד על התורה דשכיחא שכחה גבה יותר מכל חכמות עמוקות שבעולם, ואמרו עוד (מגילה ו:): לאוקמי גירסא סייעתא הוא משמיה, פי' לקיים משנתו שלא תשכח לא יועיל השתדלות ויגיעה, אם לא על ידי סייעתא דשמיה. והטעם לזה הוא, כי כל דברים הקדושים שהם רוחניים אינם חונים ברצונם אצל הגשמיים העכורים, ולכן התורה לא תסבול ההתחברות בעולם הזה אם לא על ידי זיכרון החומר ודביקות בה' ובהתורה, אבל התעייף עיניך זו ואיננו, עכ"ד. וכן בכל חטא אשר יעשה האדם לאשמה בה, מתגבר החומרי שלו, ולכן התורה משתכח הימנו.

ובזה מנינו טוב טעם על מה דאיתא בגמרא (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. והיינו כי נשעת מתן תורה שהיו בני ישראל במדריגה גבוה שפסקו זוהמתן (שבת קמז.), ונדרכו באופן גבוה ונעלה עד שהגשם חלף הלך לו, והיו כולם רוחני, על כן לא היתה השכחה מצויה בהן, אמנם לאחר שחטאו בעגל וחזרו לזוהמתן, נשתברו הלוחות ונתגברה כח השכחה, כי התורה לא תסבול ההתחברות בעולם הזה אם לא נזדכך החומר כל צרכו.

ובזה יתבאר מאמר המשנה, כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, כלומר שזהו לאות שנפשו

משועבד לתאוה החומרי ולא נטהר מעונו, ולכן לא תסבול התורה לשכון בקרבן.

*

ד כל השובח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך.

י"ל דרך דרוש, בהקדם מה שהקשה במדרש שמואל על מה שאמרו במשנתנו השוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו, מנליה דדבר אחד מתחייב בנפשו, דילמא קרא דאח הדברים היינו דוקא כל הדברים, ומירץ הגאון רבי שלמה קלוגער זללה"ה במגן אבות דדריש ליה מריבוי דא"ת הדברים, דהיינו אפילו מקנת מן הדברים, עכ"ד. [ויש להעיר צוה דהא תנא דמתניתין הוא רבי מאיר, ובש"ס (סוטה יו.) מבואר דרבי מאיר לא דריש אהין. אמנם במס' סנהדרין (דף נח.) ס"ל לרבי מאיר דבן נח אסור באחותו בין מאב בין מאם, ובירושלמי (יבמות פ"א ה"ב) מפרש דדריש ליה מקרא (בראשית כד) על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו, וסמוך לו מאביו וסמוך לו מאמו, ופי' הפני משה דדריש את לריבוא, עי"ש, הרי דרבי מאיר דריש את לריבוא].

והנה כתב במאיר עיני חכמים (מהדו"ק דרוש ג אות טז) כי יוסף עם השבטים נחלקו בפלוגתא התנאים (פסחים כג:) אי דרשינן אהין, כי השבטים דרשו כבד את אביך (שמות כ יב), את לרבות אחיך הגדול (זוה"ק קדושים פג.), ולכן וישנאו אותו באמנם המלך תמלוך עלינו אם